IJARSCT

ISSN (Online) 2581-9429

International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology (IJARSCT)

International Open-Access, Double-Blind, Peer-Reviewed, Refereed, Multidisciplinary Online Journal

Impact Factor: 7.53

Volume 4, Issue 3, March 2024

'स्वातंत्र्योत्तर काळातील महिलांचा विकास'

डॉ. अंकुश मारुती सोहनी

शेठ जे. एन. पालीवाला महाविद्यालय, पाली, सुधागड, जि. रायगड

प्रस्तावना :-

फ्रेंच विचारवंत चार्लस फेरियरच्या मतानुसार "एखाद्या राष्ट्राकडून महिलांना दिल्या जाणाऱ्या सामाजिक व राजकीय महत्त्वावरून त्या राष्ट्राची सांस्कृतिक उंची मोजता येते" याशिवाय महत्त्वाचे म्हणजे महिला याच नवनिर्मित करू शकतात, कारण त्यांना अशी शक्ती रुपी देन बहाल केली आहे की, त्या शक्तीच्या माध्यमातून कुटुंब समाज पर्यायाने राष्ट्राचा कायापालट करू शकतात. म्हणून एका राजकीय विचारवंताने अशी भूमिका मांडली आहे की, "जर एखाद्या देशाची प्रगती मोजावयाची असेल तर त्या देशातील महिलांची स्थिती व दर्जा कसा आहे. त्यांना कोण कोणते अधिकार आहेत.यावरून त्या देशाची प्रगती मोजण्यात यावी."

एकंदरीत कुटुंब, समाज पर्यायाने राष्ट्राच्या विकासात महिलांची भूमिका अत्यंत महत्वाची असल्याचे दिसून येते. हजारो वर्षापासून विशेषता महिला यांचे विविध हक्क विकासाच्या संधी नाकारून त्यांचे जीवन काही धर्ममार्तंडानी बंदिस्त करून टाकले होते. फारशी आर्थिक संसाधने त्यांना उपलब्ध होऊ दिली नाहीत. तशी व्यवस्थाच जाणीवपूर्वक बनवण्यात आली होती. शिक्षणाच्या संधी नाकारल्या होत्या. केवळ "चूल आणि मूल" याच बाबतीत त्यांना बंदिस्त करून टाकलेले होते.

परिणामी महिलांचा विकास झाला नाही. पण साधारणत: १९ व्या शतकात मात्र काही मानवतावादी मंडळीकडून,समाजसुधारकांकडून, संत महात्मे यांच्याकडून स्त्रियांचा दर्जा उंचावण्यासाठी त्यांना वेगवेगळे अधिकार उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि समाजात जनजागृती करण्यासाठी भरीवप्रयत्न झाले आहेत. पण खऱ्या अर्थाने महिलांना विकासाची संधी भारतीय संविधान लागू झाल्यापासून मिळली आहे.

त्यानुसार प्रस्तुत शोधनिबंधामध्ये स्वातंत्र्य उत्तर काळातील महिलांचा विकास कसा घडवून आला आहे . या संदर्भात आढावा घेण्यात आला आहे.

संदर्भ:-

१) पारधी आर.एन., भारतीय स्त्री जीवन व कर्तुत्व , वेद मुद्रा प्रकाशन अमरावती, नोव्हेंबर २००५.

२) आपटे ज.रा., भारतातील महिला विकासाची वाटचाल, डायमंड प्रकाशन, पुणे,ऑक्टोबर,२००८.

३) खोले विलास (संपा), स्त्री- पुरुष तुलना, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.

४) पाटील पद्मजा व इतर, भारतीय इतिहासातील स्त्रिया, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर, २००७.

५)लोटेरा.ज., भारतीय घटनात्मकतरतुदी, पिंपळापुरेअँडकंपनी पब्लिशर्स नागपूर, २०१०.

६) पाटील व्हि.बी.,मानवी हक्क,के सागर प्रकाशन, पुणे, २०१४.

ISSN (Online) 2581-9429

IJARSCT

International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology (IJARSCT)

International Open-Access, Double-Blind, Peer-Reviewed, Refereed, Multidisciplinary Online Journal

Impact Factor: 7.53

Volume 4, Issue 3, March 2024

७) भिडे जी. एल., प्राचीन भारत, फडके प्रकाशन कोल्हापूर, १९९६.

८) कांबळे नारायण (संपा),राजश्री शाहू: नव्या दिशा नवे चिंतन, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद,२०१०

९) बोर्डे सुनीता, ऐतिहासिक परिप्रेक्ष्यातील स्त्रिया, शुभम पब्लिकेशन्स पुणे, २०१०

१०) जोशी तर्कतीर्थ लक्ष्मीशास्त्री, ज्योती चरित्र नॅशनल बुक ट्रस्ट इंडिया, ए ५ ग्रीन नवी दिल्ली, २००३.

११) हरी नरके (संपा.), शोधाच्या नव्या वाटा महात्मा फुले चरित्र, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मुंबई,१९९८